

МАНАСТИР ВИТОВНИЦА

КОД ПЕТРОВЦА НА МЛАВИ

Према једном напису очуваном у препису из 19. века манастир Витовница „создан бист... повеленијем честиваго краља српског Милутина“.

Повеље о оснивању манастира нема, нити постоји било какав писни траг о ктитору и времену настанка Витовнице. Сачувано је само неколико варијанти предања по којима је манастир саградио краљ Милутин.

Да би утврдио ко је саградио Витовницу М. Валтровић је почетком 80-тих година 19. века пошао од њене основе и закључио да она својим обликом јасно потврђује предање о краљу Милутину као њеном градитељу Валтровић је без двоумљења саопштио да та основа целим својим обликом представља драгоцен податак о развоју основног распореда у српским црквама. Посебно је нагласио да северна и јужна апсида Витовнице спољним тространим изгледом показују сродство са појединим црквама из времена краља Милутина. Кренуо је још корак напред и дошао до закључка да витовничка петострана олтарска апсида представља зачетак петостраности, која ће постати неприкосновени

облик апсида код свих наших каснијих значајних манастирских цркава, као што су Раваница, Љубостиња, Лазарица, Манасија, Каленић, чије су све три апсиде петостраног облика.

Поглед на манастир Витовницу при доласку

Постоји, међутим, и претпоставка да је Витовница подигнута тек у последњој трећини 14. или првој половини 15. века, с обзиром на моравску архитектуру цркве, па чак и да је била придворна црква истоименог утврђења у њеној близини. Но, то су још увек претпоставке без чвршћег утемељења.

Предана нуде највише

Највише детаља о настанку Витовнице сачувано је у предањима, која, упркос неким произвољностима, не би требало олако одбацити, пре свега због оног зрнца истине које свако од њих садржи.

Негде половином 19. века Аћим Медовић, окружни лекар у Пожаревцу, први је забележио једно такво предање. Он каже да су Дрман и Куделин били добро утврђени у Ждрелу тако да им ни јаче војске од њихове нису могле нашкодити. Лако су одбијали нападе из долине Млаве, док су са других страна били заштићени планинским венцима и гребенима. Краљ Милутин је то увидео и одлучио да удари на њих заобилазним путем преко Пека и Звижда, па уз ток речице Комше код Нереснице настави ка Ждрелу, с леђа непријатељу.

Кад је преко Комше и Прокопа стигао на ободу планина изнад Ждрела и распоредио своју војску, изненађење противника било је потпуно. У долини су и даље стајали делови српске војске, како би заварали, а онда дочекали противника кад почне у паници да бежи. Драман и Куделин су се нашли у потпуном окружењу. Предање вели да је за време битке Млава била црвена од крви, а од бугарско-татарске силе није остало ништа.

У знак ове победе, према том предању, краљ Милутин је саградио манастир Витовницу.

Бугарски феудалци су, како је историјски потврђено, у неколико махова односили победе над угарском војском, па је Милутинова и Драгутинова победа сигурно била велики догађај, који није могао да остане без трага у народној традицији. Био је то, такође, и значајан разлог за подизање цркве као белега српске државе на овом простору.

Осмострано кубе на старом делу цркве

Предање које је записао Михаило Ризнић у другој половини 19. века такође означава краља Милутина као градитеља Витовнице. Ризнић бележи: „Испод данашњег манастира, у оним црвеним бреговима са леве стране реке, вадило се некада гвожђе. У долини испод манастира била је топионица, а река је покретала многе витлове и на њима чекиће за ковање полуга. Једнога дана догоди се грдна несрећа: јурну воде низ реку, поплаве и поруше све зграде и изгине силан свет. Та погибија чу се чак до краља; он дође да види са неколико владика и митрополита из Ждрела Горњачког. Кад све виде, сажали му се и заповеди да се ту, за спомен оних мртваца подигне црква.

Мајстори упитају краља: где ћемо зидати, а краљ одговори: па овде у овој долини. Мајстори и владике му на то одговоре да су ту витлови били па неће ваљати. Зашто, упита краљ. Земља је равна, а место за цркву згодно; нека се зида ту и нека се зове Витовница. Тако и буде“.

Предање садржи неколико занимљивих података, сем овог да је краљ Милутин ктитор манастира. Прво, да су у том крају били рудници, топионице и ковачнице, чији трагови и сада постоје; друго, да је разлог за грађење манастира била погибија великог броја људи; и треће, да је у време грађења манастира седиште браничевске митрополије било у Ждрелу горњачком.

Краљ Милутин је могао да сагради Витовницу у периоду између 1289. и 1291. године. После 1291. године Браничево је припало краљу Драгутину, а онда су почели сукоби између Милутина и Драгутина и трајали 10 година. Тек након Драгутинове смрти 1316. године Милутин је дошао у посед Браничева, када је опет био у прилици да овде подигне манастир, ако то није учинио одмах после победе. Имао је за то шест година, које су заправо биле и последње године његовог живота. Умро је 1321. године.

Бурна збивања и уништена документа

Мада је била, а и данас је, један од најзначајнијих манастира у овом делу Србије, трагови Витовнице у историјским изворима су малобројни, тако да се њена свеукупна историја, а посебно она из српске средњевековне државе и каснијег турског времена, не може ни приближно сагледати.

У средини старог дела цркве био је гроб синаита чије је име услед прекидања континуитета живљења у манастиру и ван њега заборављено. Постоје мишљења да је реч о великом подвижнику, на шта упућује и место у цркви где је сахрањен.

